

bro de natura et gratia, cap. 2. « Natura (inquit) humani generis et illius unius prævaricatoris carne procreata, si potest sibi sufficere ad implendam legem, perficiendamque justitiam, de præmio debet esse secunda, hoc est, de vita æterna, etiamsi in aliqua gente, aut in aliquo superiori tempore fides eam latuit sanguinis Christi. Non enim est injustus Deus, qui justos fraudet mercede justitiæ ». Hoc enim loco videtur sanctus Augustinus refellere sententiam Pelagianorum, qui dicebant hominem posse suis viribus legem implere, et tamen egere gratia adoptionis et regenerationis, ut regnum cœlorum valeat obtinere. Sequitur autem ex hac refutatione, sanctum Augustinum in ea sententia fuisse, ut existimaret non esse opus gratia adoptionis et regenerationis, ad regnum cœlorum obtinendum, sed solum gratia, quæ juvaret ad implendam legem, perficiendamque justitiam. Ac per hoc meritum pendere simpliciter ex obedientia legis, non ex dignitate personæ.

Respondeo: Propositio conditionata sancti Augustini verissima est: videlicet, si homo sine fide Christi possit suis solis viribus implere legem, de præmio vitæ æternæ debet esse securus. Sed non inde sequitur, non esse necessariam gratiam adoptionis ad meritum. Nam (ut idem Augustinus docet, loco citato, id est, lib. 1. ad Bonifacium, cap. 2) non vivunt recte homines, ac per hoc non implent legem, neque justitiam perficiunt, nisi prius filii Dei efficiantur.

Neque eo loco S. Augustinus refellit Pelagianos, quod existimarent gratiam adoptionis esse necessariam. Hujus enim rei in toto eo libro ne meminit quidem; sed tantum refellit errorem cujusdam, qui naturæ humanæ nimium tribuebat. In aliis quidem locis idem Augustinus Pelagianis tribuit, quod requirerent gratiam adoptionis tamquam necessariam ad capescendam vitam æternam; sed non eos inde reprehendit, quod eam gratiam requirerent, sed quod negarent, eam necessariam esse in parvulis ad peccatum originale purgandum, in adultis ad implenda mandata divina. Vide quæ scripsimus de hac re in 1. lib. de gratia et libero arbitrio, cap. 5.

At (inquies) ex hac propositione conditionata S. Augustini, si homo sibi sufficeret ad implendam legem, perficiendamque justitiam, de præmio, id est, de vita æterna deberet esse securus; sequitur, non esse ne-

cessariam gratiam adoptionis ex parte subjecti, sed tantum ex parte operis.

Respondeo: Id non sequi, quoniam (ut supra diximus) eadem gratia habitualis infusa, quæ perficit subjectum, est etiam principium operis. At nonne posset Deus sine habituali illa gratia elevante naturam, per solum auxilium speciale id efficere, ut homo legem impleret, justitiamque perficeret? Posset quidem, sed non quærimus hoc loco quid Deus possit, sed quid velit, et quid faciat. Constat autem nobis ex sacris litteris, et ex ipso S. Augustino non vivere homines recte, nisi filii Dei efficiantur: proinde non sufficere secundum ordinariam Dei legem, sive potentiam, ad bona opera, qualia requiruntur ad meritum faciendam, quodlibet auxilium speciale, sed exigere gratiam illam adoptionis infusam, quæ naturam elevat ad esse quoddam supernaturale, atque divinum.

Sexta objectio. Opus malum ex natura sua meretur pœnam, nec requiritur ut procedat ex habitu destruente naturam, igitur et opus bonum ex natura sua meretur præmium, etiamsi non procedat ex habitu elevante naturam.

Respondeo: Facilius est peccare, quam bene agere. Et ideo ad peccandum sufficit libertas arbitrii, ad bonum opus requiritur etiam gratia. Præterea, ut peccato debeat pœna, nulla conventio, vel promissio necessaria est, qui enim alterum lædit, justitiam violat, et ideo satisfacere tenetur ex justitia, etiamsi nulla promissio intercesserit. At ut bono operi debeat merces ex justitia, conventio vel promissio necessaria est. Non enim tenetur unus alterius obsequium acceptare, nisi conventio intervenerit. Deus autem non promisit mercedem vitæ æternæ, nisi per Christi gratiam regeneratis et adoptatis, ut passim Scriptura testatur.

CAPUT XIV.

Requiri ad meritum vitæ æternæ promissionem Dei gratuitam.

Disentienda sequitur conditio sexta, quam esse diximus promissionem, sive pactum liberale, atque gratuitum. Nam recentior ille Doctor, cujus sententiam superioribus duobus capitibus refutavimus, docuit præterea, opera bona ex natura sua esse meritoria vitæ

æternæ, ita ut non requiratur pactum ali-quod, vel gratuita promissio, ad hoc ut ex justitia merces vitæ æternæ bonis operibus debeat.

Addidit etiam quod ex hac ipsa sententia manifeste sequitur, Christum nobis non meruisse vitam æternam, nisi quatenus gratiam bene operandi nobis meruit. Sed verba ejus ex Bulla Pii V. Pontificis audiamus; hæc enim est secunda propositio damnata: « Sicut opus malum ex sua natura est mortis æternæ meritorium, sic opus bonum ex sua natura, est vitæ æternæ meritorium ». Et hæc est undecima: « Quod pie et juste in hac mortali vita conversati usque in finem, vitam consequuntur æternam, id non gratiæ Dei proprie, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutæ, justo Dei judicio deputandum est. Neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem humani generis, in qua lege naturali constitutum est, ut justo Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur ».

Quamvis autem omnibus Ecclesiæ filiis ad has sententias repudiandas satis abunde sufficiat Pontificis Maximi auctoritas; tamen addemus etiam ad majorem veritatis confirmationem auctoritatem Concilii Tridentini, et rationes ex Scriptura depromptas. Concilium igitur in 6. sess. cap. ult. « Bene operantibus (inquit) usque in finem, et in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, et tamquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa, et tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda ». Et Can. 29. « Si quis dixerit, justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerunt facta, expectare et sperare æternam retributionem a Deo per ejus misericordiam, et Jesu Christi meritum, si bene agendo et divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverint, anathema sit ». Hic habemus et promissionem eamque misericordem, et gratuitam, et Christi merita respectu vitæ æternæ nobis tamquam filiis donandæ. Sed veniamus ad rationes.

Prima ratio. Sumitur ex parte ipsorum operum quæ si considerentur ex natura sua remota promissione et dignitate principii operantis, nullam habent proportionem ad beatitudinem illam supernaturalem; proinde

non eis debetur ex justitia merces æternæ vitæ, si ex natura sua tantummodo considerentur. Atque hoc est, quod Apostolus dicit, ad Rom. VIII: *Existimo, quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Et II Corinth. IV. *Quod in præsentem est momentaneum, et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis* (1). Hæc enim non docent opera bona non esse meritoria vitæ æternæ, sed non esse meritoria tanti præmii ex natura sua, sed aliunde, nimirum ex promissione, ex dignitate principii, etc.

Huc etiam pertinent testimonia Patrum, Athanasii in vita sancti Antonii: « Nec universo orbi renunciante, dignum aliquid habitaculis possumus compensare cœlestibus ». Eusebii Emisseni, homil. 3. ad Monachos: « Totis licet animæ, et corporis laboribus desudemus, totis licet obedientiæ viribus exerceamur, nihil tamen condignum merito pro cœlestibus bonis compensare, et offerre valebimus ». Augustini, in Psalm. xciii. « Quanto labore digna est requies, quæ non habet finem? Si verum vis comparare, et verum judicare, æterna requies æterno labore recte emitur, verum hoc est, sed noli timere, misericors est Deus ». Bernardi, in serm. 4. de Annuntiatione: « Quid sunt merita omnia ad tantam gloriam? » Thomæ, in 1. 2. q. 114. art. 3. « Si consideretur opus meritorium secundum substantiam operis et secundum quod procedit ex libero arbitrio, sic non potest ibi esse condignitas, propter maximam inæqualitatem ». Cum igitur opera ipsa nostra bona, si per se, et secundum naturam suam tantum considerentur, sint temporalia et vilia, et nullo modo æqualia præmio supernaturali et sempiterno: certe necesse est, ut addatur eis dignitas aliunde, si ex justitia merces æternæ vitæ illis reddenda sit.

Secunda ratio sumitur ex parte Dei, qui nulla re indiget, et cujus sunt omnia jure creationis. Hinc enim sequitur, ut non teneatur Deus acceptare opera nostra ad præmium, jure reddendum, nisi ipse promissione sua liberali, se antea obligare voluerit. Hinc enim Job dicit, cap. xxxv. *Si juste egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipiet?* Et apostolus ad Roman. II. *Quis prior dedit illi, et retribuatur ei? Nam ex ipso, per ipsum, et in ipso sunt omnia* (2). Et

(1) Rom. VIII, 18; II Cor. IV, 17. — (2) Job. XXXV, 7; Rom. XI, 35.

S. Augustinus, serm. 16. de verbis Apostoli : « Debitor (inquit) nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed quod ei placuit promittendo. Aliter enim dicimus homini, debes mihi, quia dedi tibi. Et aliter dicimus, debes mihi, quia promisisti mihi. Deo igitur quid dicimus? Redde mihi, quia dedi tibi? Quid dedimus Deo, quando quod sumus, et quod habemus boni, ab illo habemus? Nihil ergo ei dedimus, non est quemadmodum ista voce exigamus debitorem Deum: illo ergo modo possumus exigere Dominum nostrum, redde quod promisisti, quia fecimus quod iussisti. Et hoc tu fecisti, qui laborantes iussisti ».

S. Fulgentius, in prologo librorum ad Monimum : « Nam (inquit) et se ipsum sua largitate dignatus est facere debitorem ».

Et sanctus Bernardus, in libro de gratia et libero arbitrio, extremo : « Promissum quidem (inquit) ex misericordia, sed tamen ex iustitia persolvendum ». Et sanctus Thomas in 1. 2. quæst. 114. artic. 1. concludit, Deum cum nobis aliquid debet, non tam nobis debere quam dispositioni et promissioni suæ.

Denique potest institui hæc ratio : Vel debet Deus vitam æternam bonis operibus reddere, ex iustitia commutativa, vel ex distributiva : si ex commutativa, igitur requiritur pactum, sive promissio. Neque enim opus, quantumvis eximium, et æquale mercedi, potest ex iustitia commutativa alterum obligare, nisi conventio, et pactum ante præcesserit. Nam si quis forte non conductus, sed sponte sua vineam alterius colat, non potest jure mercedem exigere, ut omnes noverunt, etiamsi alioqui opus ejus mercede dignissimum judicari posset. Itaque in parabola vineæ, Matth. xx. Operarii quidam toto die otiosi in foro sedere malebant, quam ad laborandum in vinea, nisi prius conducerentur, accedere, et Dominus vineæ conventionem fecisse legitur, cum operariis ex denario diurno.

Si vero ex iustitia distributiva Deus reddit præmia laborantibus ; tunc quoque necessaria est promissio, atque conventio. Nam in iustitia distributiva non solet exigere pactum, vel promissio saltem expressa, quando princeps distribuit bona communia ; sed plane exigitur, quando propria bona distribuit, ut cum ad certamen bravium sponte proponit. Neque enim debetur velocius currenti certum præmium, nisi promissio pactum præcesserit. Deus igitur qui non distribuit bona communia, sed propria, sine dubio non tene-

tur præmia reddere laborantibus, nisi quia redditurum se ante promisit.

Quod si quis forte hic explicari cupiat, Utrum Deus secundum iustitiam distributivam, an secundum commutativam bonis hominum meritis sit præmia redditurus ; illud breviter habeat, substantiam divini iudicii secundum distributivam iustitiam fore ; modum autem secundum commutativam. Substantiam enim illius iudicii futuram esse secundum iustitiam distributivam, docet sanctus Thomas in 1. part. quæst. 21. a. 1. c. 1. et lib. 1. contra Gent. cap. 93. Et ratio manifesta est, quoniam Deus, ut summus Judex præmia pro meritis distribuet. Unde etiam in sacris litteris dicitur Deus non esse acceptor personarum, quod vitium, iustitiæ distributivæ contrarium esse non dubium est.

Modum autem ejusdem iudicii futurum secundum iustitiam commutativam, docet idem sanctus Thomas, in 2. 2. quæst. 61. artic. 4. ad primum. Et ratio est etiam manifesta, quoniam Deus non solum constituet proportionalem æqualitatem inter merita et præmia, ut ille plus habeat præmii, qui plus habet meriti, quod proprium est iustitiæ distributivæ, sed etiam constituet absolutam æqualitatem inter opera et mercedes, ut unusquisque non minore habeat mercedem, quam justo iudicio mereatur, quod est iustitiæ commutativæ. Et ideo Deus in divinis litteris, nunc se Judicem fore dicit, qui præmia, pœnasque distribuat, ut Matth. xxv. in parabola de talentis, nunc patrem familias, qui laborantibus mercedem ex conventionem restituat, ut Matth. xx. in parabola de conductis ad vineam pro denario diurno.

Hoc enim interest, inter iustitiam distributivam et commutativam, quod commutativa perfectam æqualitatem constituit inter meritum et præmium ; distributiva proportionalem, sive sint absolute æqualia, sive non sint. Neque enim injustus distributor princeps erit, si officium præstantissimum in hominem, cæteris omnibus digniorem conferat, etiamsi ille absolute majore, vel minore dignus esset. Cæterum Deus qui thesauros bonorum infinitos habet, non solum (ut diximus) meliores magis remunerat, sed etiam siugulis non minus mercedis attribuit, quam ipsorum opera justo iudicio mereantur, atque ita utrique parti iustitiæ ita plane satisficit, ut nihil omnino in ejus iustitia desiderari queat.

Tertia ratio, sumitur ex parte hominum, qui merentur. Nam cum simus omnes conditione servi, et mancipia Dei, non posset esse iustitia inter nos et Deum, nisi ipse liberali conventionem operibus nostris, alioqui debitis, etiamsi nulla merces illis reddenda esset, præmium constituere voluisset. Atque hoc (ut supra diximus) significavit Dominus cum ait, Luc xvii. *Cum feceritis hæc omnia dicite, servi inutiles sumus* (1). Et sanctus Augustinus, sermon. 3. de verbis Domini : « O magna bonitas Dei, cui cum pro conditione reddere debeamus obsequia, ut servi domino, famuli Deo, subjecti potenti, mancipia redemptori, amicitiarum nobis præmia repromittit ». Et S. Bernardus, in sermone de quadruplici debito, demonstrat pluribus de causis in solidum, omnia nostra opera bona esse debita Deo, ita ut possit omnia exigere, etiamsi præmium nullum dare velit. Inter alia numerat creationem : « Ecce (inquit) in januis est, qui fecit cœlum et terram, et creator tuus est, tu creatura, tu servus, ille Dominus, ille figulus, tu figmentum. Totum ergo quod es, illi debes, a quo totum habes ».

Dicent fortasse, conventionem esse necessariam sed non aliam, quam quæ in ipsa creatione lege naturæ facta est, ut operibus bonis vita æterna reddatur. At si lege naturæ conventio facta est, et ex natura rei bonis operibus etiam sine gratia Dei factis, debetur vita æterna, non potuit Deus istam conventionem non facere ; non enim lex naturæ mutabilis est. Proinde non est gratuita, sed debita conventio. Atque hoc quidem Doctor ille concedit ; sed reclamant Scriptura et Augustini, ac Bernardi testimonia jam citata, et ipsa ratio a conditione deprompta.

Præterea idem Augustinus ser. 13. de verbis Apostoli, apertissime tribuit gratiæ, non legi naturæ promissionem vitæ æternæ : « Genus, inquit, humanum justo suo iudicio condemnatum noluit Deus in interitum sempiternum relinquere, sed misit et medicum, misit Salvatorem, misit eum, qui gratis sanaret. Parum est, qui gratis sanaret, qui sanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad istam benevolentiam potest. Quis est, qui dicat, sanem te, et do tibi mercedem » ? Hic aperte videmus, non legi naturæ, sed admirabili benevolentia tribui promissionem mercedis. Idem quoque Augustinus in Psal. xciii. cum dixisset, æternam requiem æterno labore

comparandam fuisset, non addidit, noli timere, quia justus est Deus : sed, « noli timere, quia misericors est Deus ». Ubi ostendit, ex misericordia factum esse, ut bonis operibus, quamvis imparibus tanto præmio, vita promitteretur æterna.

Quarta ratio sumitur ex ipso statu viatorum, qui requiritur ad merendum. Nulla enim causa reddi potest, cur opera bona, quæ fiunt in hac vita, mereantur præmium apud Deum, et non mereantur bona opera, quæ fiunt in alia vita ; nisi quia requiritur ad meritum promissio Deo liberalis, atque gratuita ; placuit autem Deo, ut promissionem suam non ultra tempus vitæ præsentis extenderet. Alioqui enim multa faciunt S. Angeli, atque homines in cœlo opera bona, libere, in obsequium Dei, quibus gloria incrementum mereri possent, nisi tempus ad merendum præscriptum præterisset. Et tamen si lege naturæ, sive ex natura rei bonis operibus absolute præmium deberetur, nullum certum tempus ad meritum præscribi posset, nisi post illud tempus desinerent esse opera bona, quæ ante illud tempus erant opera bona.

Esse autem certo tempore definitum spatium ad merendum, Scripturæ passim testantur, I Corinth. vii. *Tempus breve est*. II Corinth. vi. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*. Galat. vi. *Dum tempus habemus operemur bonum, etc.* (2).

Quinta ratio sumitur a virtute meritorum Christi. Nam si distributio præmiorum lege naturæ deberetur obedientiæ legis, Christus nobis non meruisset vitam æternam immediate, sed solam gratiam bene operandi. Id quod adversarius concedere videtur. At contra est ratio in divinis litteris manifeste fundata. Nam hoc ipso quod incipimus esse filii Dei, incipimus jus habere ad hæreditatem felicitatis æternæ. *Nam si filii et hæredes*, inquit Apostolus ad Rom. viii. et ad Gal. iv. *Quod si filius et hæres, per Deum* (3). Incipimus autem esse filii Dei, antequam incipiamus bene operari, nam (ut supra ex Augustino probavimus) non vivunt homines recte, nisi prius filii Dei efficiantur ; igitur jus habemus ad æternam hæreditatem per gratiam regenerationis, antequam incipiamus bene operari : immo etiam Baptizati infantes, per solam eam gratiam, ante omnia opera bona salvantur : meruit igitur Christus nobis ipsam

(1) Luc. xvii, 10. — (2) I Cor. vii, 29; II Cor. vi, 2; Gal. vi, 10. — (3) Rom. vi, 17; Gal. iv, 17.

hæreditatem, dum gratiam regenerationis et adoptionis promeruit.

Quod autem voluerit, ut eandem etiam nos bonis operibus mereremur, argumentum est amplioris gratiæ et benignitatis ipsius, qui (ut supra demonstravimus) non solum vitam æternam nos habere voluit jure hæreditatis, sed etiam jure promeritorum, quæ ut haberemus, ipse etiam dedit. Recte igitur Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. concludit, vitam æternam proponendam esse fidelibus, et tamquam gratiam filii Dei per Christum promissam, et tamquam mercedem bonis operibus a Deo juste, fideliterque reddendam.

Argumenta solvenda contra hanc doctrinam nulla sunt. Si qua enim erant, soluta sunt cap. superiore.

CAPUT XV.

Bonum opus non esse meritorium vitæ æternæ, nisi ex charitate procedat.

Restat postrema conditio, quæ erat, ut opus bonum ex charitatis virtute procedat. Fuit enim singularis opinio Gulielmi Altisiodorensis lib. III. tractat. 10. cap. 1. quæst. 2. et cap. 2. quæst. 1. Meritum prius, et principaliter a fide, quam a charitate pendere. Quæ sententia non parum favere videtur erroribus hujus temporis hæreticorum, quamvis ille longe alio sensu fidem ita prædicet, ac hæretici facere soleant, sed profecto tam sunt aperta Scripturarum testimonia, ut mirum sit, egregium illum virum in ea re labi potuisse.

Primum enim disertis verbis charitati beatitudo promittitur. Joan. XIV. *Si quis diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum* (1). Esse autem in hac manifestatione sitam beatitudinem, idem Dominus testatur, cum ait, Matthæi v. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et Joan. XVII. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum.* Et Apostolus Joannes in I. epist. cap. III. *Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus enim quia cum apparuerit similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti*

(1) Joan. XIV, 23. — (2) Math. V, 8; Joan. XVII, 3; I Joan. III, 2. — (3) I Cor. II, 9; I Cor. XIII, 2. — (4) Tim. IV, 8; Jacob. I, 12.

est (2). Præterea rursus de præmio charitatis Apostolus Paulus I Corinth. II. *Oculus, inquit, non vidit, auris non audivit, in cor hominis non ascenderunt quæ præparavit Deus diligentibus se.* Et I Corinth. XIII. *Si habuerom omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum* (3). At quo pacto, quæso, fides prius et principaliter felicitatem meretur, quam charitas, si homo fidem habens sine charitate nihil est? Idem Apostolus II ad Timoth. IV. *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus iudex, non solum autem mihi, sed et iis qui diligunt adventum ejus.* Item B. Jacobus cap. I. *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam remisit Deus diligentibus se* (4).

Deinde argumenta omnia, quibus supra probatum est, formalem causam justificationis non esse fidem sine charitate, sed fidem charitate formatam, ita ut principaliter justitia vera et Christiana in charitate consistat, probant etiam meritum principaliter ex charitate pendere, quandoquidem præmium vitæ æternæ nihil est aliud nisi merces et corona justitiæ.

Tertio, idem probatur manifesta ratione. Nam meritum vitæ æternæ ita ex divina ordinatione dependet, ut illa sola opera proprie meritoria vitæ æternæ possint esse, quæ Deus ad vitam æternam acceptare dignatur. Est enim vita æterna veluti bravium quoddam, ut Scripturæ loquuntur; et in libera potestate principis proponentis bravium est, ut definiat quibus operibus, quo cursu, quo certamine bravium obtineri velit.

Porro charitatis opera ad vitam æternam a Deo requiri, perspicuum est, tum ex Scripturis paulo ante citatis, tum etiam ex ratione suavis providentiæ Dei; illa enim media Deus ordinare solet ad finem, quæ majorem cum illo proportionem et conformitatem habent. Nihil autem esse, quod majorem proportionem et conformitatem cum æterna felicitate habeat, quam dilectionem, et opera ex dilectione manantia, facile probari potest. Nam æterna felicitas est consecutio ultimi finis, atque adeptio summi boni; sola verò charitas est, quæ finem ultimum, summumque bonum tamquam objectum proprium respicit, atque ad

illud movet et ordinat actus virtutum omnium reliquarum. Inde est enim, quod ipsa sola vera dicitur et est forma et regina virtutum; et ipsi soli actus virtutum omnium quasi proprii ejus essent, ab Apostolo tribuuntur: *Charitas patiens est, benigna est, omnia credit, omnia sperat, etc.* (1). I ad Corinth. XIII.

Atque hæc est ratio, cur S. Augustinus lib. I. de moribus Ecclesiæ cap. 15. dixerit, virtutem esse amorem summi boni; et omnes virtutes per amorem definiendas esse censuerit. Non quod ignoraret propriam rationem temperantiæ, prudentiæ et aliarum virtutum non in amore, sed in alio actu sitam esse, sed ut ostenderet virtutes omnes a charitate moveri atque formari. Et easdem virtutes, non nisi charitate formatas, nos ad Deum promerendum posse perducere. Id enim in cap. 14. extremo posuerat, nos ad summum bonum non posse nisi dilectione, amore, charitate conscendere.

Ex quo intelligi poterit, quid illud fuerit, quod Altisiodorensis fefellit. Nam ex hoc loco S. Augustini perperam intellecto, collegit fidem ex propria ratione, et ut est virtus a charitate distincta, includere non solum cognitionem, sed etiam amorem primæ veritatis, ut proprium sit fidei, ut fides est, credere primæ veritati propter amorem ipsius primæ veritatis, et hoc distinguatur a charitate, quod fides sit cognitio, et amor primæ veritatis; charitas vero amor primæ veritatis: sed non erit opus in his refellendis diutius laborare, cum nemo sit vel medioeriter in morali disciplina versatus, qui nesciat, fidem non esse amorem, et amorem, non veritatem, sed bonitatem respicere.

His igitur ita constitutis quæri solet a Theologis: Utrum ad meritum vitæ æternæ satis sit, ut opus bonum procedat ab homine justo, et habitu charitatis prædito, an etiam requiratur, ut actu, vel virtute ab ipsa charitate procedat. Et quamvis non desint gravissimi auctores, qui sentiant, omne opus bonum hominis justum, et habitu charitatis præditi, vitæ æternæ meritorium esse: nobis tamen probabilius videtur ad meritum exigi, ut opus bonum, vel tunc, cum fit, actu imperetur a charitate, atque in Deum ut finem supernaturalem et ultimum referatur: vel certe nascatur ab actu imperato a charitate, atque in Deum ante relato, quod

est virtute, non actu in Deum referri.

Quo loco non est omitendum, quod prudenter monet S. Bonaventura in 2. sent. distinct. 41. art. 1. quæst. 3. non sufficere, ut opus virtute referri dicatur in Deum, si quis ad initium anni, vel mensis, vel etiam diei, generali quadam intentione referat omnia sua futura opera in Deum; sed necesse esse, ut illud ipsum opus particulare referatur in Deum, quod postea faciendum est. Tunc enim dicuntur opera virtute in Deum relata, cum intentio præcedens est vera causa operum, quæ postea fiunt, ut si quis apud se certo constituat aliquam nummorum summam propter Deum pauperibus erogare, et postea summam illam oblata occasione erogat: is dicitur virtute referre opus suum in Deum, etiamsi dum pecunias illas distribuit, nihil de Deo cogitet.

Hæc sententia, quæ communior in scholis esse videtur, his argumentis confirmari potest. Primo Scriptura testatur Joan. xv. ita se habere homines justos ad Christum, ut palmites ad vitem; constat autem palmites non ferre fructum, nisi succum a vite traxerint; igitur neque homines justum (ut Concilium Tridentinum, sess. 6. cap. 16. explicat) opera meritoria facere possunt, nisi per illam gratiam, quam Christus in ipsos, ut vitis in palmites influit. Quod etiam confirmatur ex epistola Cælestini ad Gallos cap. 8. ubi legimus, non placere Deo, nisi opera illa, quorum ipse auctor est. Item ex Augustino, qui in epistol. 105. et alibi passim scribit, merita nostra munera esse Dei. Non igitur meritoria sunt opera bona tantum moraliter, quæ sine relatione in Deum per actum charitatis, a justis fieri possunt.

Secundo, Dominus Matth. v. cum ait: *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis* (2). Sine dubio demonstrat, posse hominem justum facere aliqua bona moralia, quale est diligere amicum, quoniam ab illo diligeris, et tamen non habere mercedem in vita æterna. Idem etiam Matth. x. non ait: *Qui recipit justum, mercedem justum accipiet* (3). Sed qui recipit justum, in nomine justum, id est, ea intentione, quia servus Dei est. Et Matth. xix. cum diceret: *Omnis qui reliquerit patrem, vel matrem, etc., centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit, addere curavit, propter nomen meum* (4); ut etiam alibi sæpe addit, *propter me.* Et

(1) I Cor. XIII, 4. — (2) Math. V, 46. — (3) Mat. X, 41. — (4) Matth. XIX, 29.